

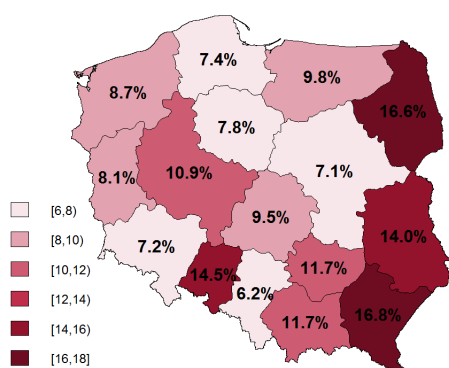
Zróżnicowanie regionalne ubóstwa energetycznego w Polsce

Maciej Lis, Agata Miazga, Katarzyna Sałach

Ubóstwo energetyczne to zjawisko polegające na doświadczaniu trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb związanych z energią ciepłą i elektryczną w miejscu zamieszkania. Do podstawowych potrzeb energetycznych zaliczamy zarówno ogrzanie mieszkania, jak i jego oświetlenie oraz energię potrzebną do przygotowywania posiłków i użytkowania podstawowych sprzętów AGD i RTV. Ubóstwo energetyczne występuje w przypadku nałożenia się przynajmniej dwóch z następujących czynników: wysokich cen energii, niskich dochodów oraz niskiej efektywności energetycznej zamieszkiwanego budynku. W odpowiedzi na ten problem osoby ubogie energetycznie najczęściej podejmują jedną z dwóch podstawowych strategii. Część z nich ogranicza (nierzadko drastycznie) zużycie energii, skazując siebie i swoje rodziny na mieszkanie w niedogranych pomieszczeniach. Pozostali nie oszczędzają na energii, ale za to ograniczają zaspokajanie innych podstawowych potrzeb, takich jak zakup żywności, leków czy wydatki na edukację.

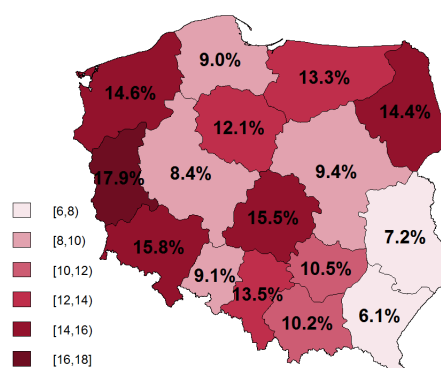
Celem niniejszego artykułu jest wyjaśnienie przestrzennego zróżnicowania ubóstwa energetycznego w Polsce. Według miary LIHC (ang. *Low Income High Costs*), wskazującej na te gospodarstwa domowe, dla których wydatki energetyczne stanowią zbyt duże obciążenie budżetu, ubóstwo energetyczne dotyczyło w 2014 roku w Polsce 9,6% gospodarstw domowych (ok. 4,4 mln osób)¹. Problem występował we wszystkich województwach, jednak w różnym stopniu. Ubóstwo energetyczne według miary LIHC najbardziej dotyczyło województw wschodnich: podkarpackiego (17% gospodarstw domowych), podlaskiego (17%) i lubelskiego (14%); oraz województwa opolskiego (15%). W najmniejszym stopniu problem dotyczył województw: śląskiego (6%), mazowieckiego (7%), dolnośląskiego (7%) i pomorskiego (7%). Różnica w zagrożeniu ubóstwem energetycznym między skrajnymi województwami była więc prawie trzykrotna.

Rysunek 1. Skala ubóstwa energetycznego według miary LIHC w Polsce według województw w 2014 roku [%]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie BBGD 2014.

Rysunek 2. Skala ubóstwa energetycznego według miary subiektywnej w Polsce według województw w 2014 roku [%]

Źródło: Obliczenia własne na podstawie BBGD 2014.

¹Badanie zostało przeprowadzone w oparciu o dane Badania Budżetów Gospodarstw Domowych GUS z 2014 roku.

Według subiektywnej miary ubóstwa energetycznego w 2014 roku 11,5% gospodarstw domowych w Polsce deklarowało mieszkanie w pomieszczeniach niedogranych w zimie. Tak jak w przypadku miary LIHC, skala zróżnicowania regionalnego ubóstwa subiektywnego była trzykrotna: od 6% gospodarstw ubogich energetycznie w województwie podkarpackim do 18% w województwie lubuskim. Do regionów najbardziej zagrożonych subiektywnym ubóstwem energetycznym należały także województwa: dolnośląskie (16%), łódzkie (16%), zachodniopomorskie (15%) i podlaskie (14%).

W większości województw dwa rozpatrywane wymiary ubóstwa energetycznego nie współwystępowały ze sobą: tam, gdzie ubóstwo energetyczne LIHC było wysokie, tam subiektywne ubóstwo energetyczne było niskie i na odwrót. Wyjątek stanowiło województwo podlaskie, charakteryzujące się wysokim odsetkiem ubogich energetycznie według obu miar, oraz województwa mazowieckie i pomorskie, w których problem, niezależnie od miary, występował w niewielkim stopniu.

Przyczyny znacznego zróżnicowania terytorialnego poziomu ubóstwa energetycznego w Polsce są pochodną różnic dotyczących: struktury budynków mieszkalnych, cech gospodarstw domowych (w tym poziomu dochodu), stopnia urbanizacji regionów, uwarunkowań klimatycznych oraz cen nośników energii. Na ubóstwo energetyczne według miary LIHC największy wpływ ma poziom dochodu rozporządzalnego oraz powierzchnia użytkowa mieszkania: im niższy dochód i im większa powierzchnia mieszkania do ogrzania, tym większe zagrożenie ubóstwem energetycznym. Z drugiej strony, na subiektywne ubóstwo energetyczne, czyli doświadczany brak komfortu cieplnego zimą, największy wpływ mają cechy zamieszkiwanych budynków, a wśród nich wiek budynku: im mieszkanie starsze, tym ryzyko ubóstwa energetycznego wyższe.

Koncentracja obiektywnego ubóstwa energetycznego na wschodzie kraju wiąże się więc z dominacją na tych terenach budownictwa jednorodzinne o dużych powierzchniach mieszkalnych. Nie bez znaczenia pozostają także stosunkowo niskie dochody mieszkańców województw wschodnich. Z kolei wysoki odsetek gospodarstw domowych deklarujących brak komfortu cieplnego zimą w miejscu zamieszkania w województwach zachodnich ma swoje źródło w strukturze wieku budynków: w województwach dolnośląskim, lubuskim i zachodniopomorskim duży procent ludności (31-42% w porównaniu do średniej dla Polski wynoszącej 20%) mieszka w budynkach wybudowanych przed 1946 rokiem, które charakteryzują się przeciętnie niższą efektywnością energetyczną.

Poziom urbanizacji wpływa na zagrożenie ubóstwem energetycznym pośrednio, poprzez cechy budynków (m.in. przeważające budownictwo jednorodzinne na wsiach i wielorodzinne w miastach; przeciętnie większa powierzchnia domów na wsiach) oraz cechy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych (m.in. przeciętnie niższe dochody mieszkańców terenów wiejskich niż miejskich).

Uwarunkowania klimatyczne oraz ceny nośników energii mają większe znaczenie dla subiektywnego niż dla obiektywnego ubóstwa energetycznego - dzieje się tak dlatego, że miara LIHC w swojej konstrukcji nie uwzględnia różnic w temperaturach ani cenach. Zróżnicowanie cen ogrzewania sieciowego między województwami sięgało w 2014 roku 40% (3,18 zł/m² w woj. opolskim wobec 5,27 zł/m² w woj. podlaskim) - w województwach o wyższych cenach centralnego ogrzewania zagrożenie subiektywnym ubóstwem energetycznym było wyższe. Jeśli chodzi o średnie roczne temperatury powietrza, to ich zróżnicowanie pomiędzy województwami nie było znaczne (sięgało 3 st. C), jednak w najzimniejszym województwie – podlaskim – surowy klimat nie pozostawał bez znaczenia dla wysokiej stopy ubóstwa energetycznego.

Pełna wersja artykułu:

Lis M., Miazga A., Sałach K. (2016), *Zróżnicowanie regionalne ubóstwa energetycznego w Polsce*, IBS Working Paper 09/2016. <http://ibs.org.pl/publications/zroznicowanie-regionalne-ubostwa-energetycznego-w-polsce/>